

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12.

Fylke: Rogaland.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Eidfjord

Emne: Gamaleng kultur.

Bygdelag:

Oppskr. av: Gudmund Fjærvik.

Gard: Hamra.

(adresse):

Vik i Eidfjord.

G.nr. 56

Br.nr. 2.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

1. ^{SVAR} Ikkje all slåttemark innan for
bøigarden kallar ein for eng. Graset
som veks på skrapligam kallar ein
for skrap. alle har skrapet att, høyrer
ein ofte vert sagt.

alle nemner det utslatter alt som
er utanom bøigarden.

Ein kjenner ordet ekre og attlegje.
alle ordet ekre meiner me eit saman-
hengjande jordtykke, som har vore
uppskete. alle attlegje meiner me
ei ekra som myss er attlagd.

Ein hadde og har ulike namn for
enga etter kvaliteten. Tjotkeng,
småeng. Ein hadde ulike namn på
grovfare og finare høi.

Høi frå den finaste enga kalle ein
enghøi. Frå den mindre enga for
stråtteng høi. Når det galdt utslatter
meinde i ein det for skrap høi.

Har ikkje hørt at dei skilde
millom lang overslatter og stutt-
over slatter. Finnhøi kalle dei
høiet frå skrap slått der det veks
finn.

2. Rydning.

Det var um varen ein rydja. Lauvinga på utslätter vert helst gjort um hausten.

Dongane med kvist og røk kalla dei rotadongar. Sjølve arbeidet kallar ein å rydja. Rotadongane vert helst uppsprende. Oskar vert sjeldan nytta til gjødsel. Dei gjorde lite for å rydja kurt store by små steinar frå eng og utslätter.

3. Mosevoksen eng.

Har ikkje høyrst høve dei gjorde for å få kurt mosen i eng i eldre tid. Men umlag 1880 vart ekror som var vortne for gamle og fulle av mose uppspade, og so hadde dei korn i dei eit år eller to for dei vert attlagde. Dei sādde då høyrte i dei. Det var frø som dei soya opp i løka.

4. Myr og vassjuk eng. Vatning.

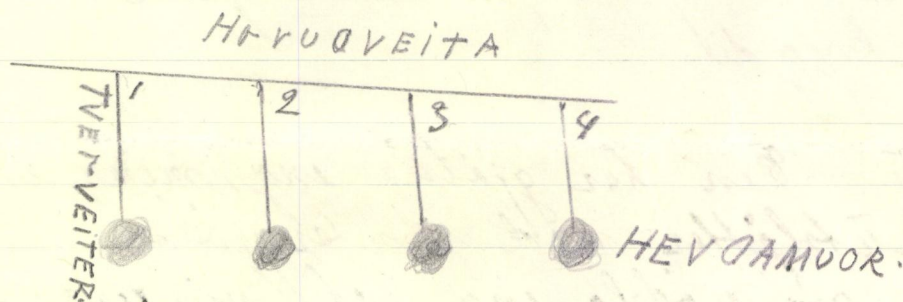
Myrar vart lite og ikkje dyrka i eldre tid. Men vatning i vassjuk eng vart nytta i tide for enn det moderne skiftebruket tok til.

Vatning av eng har ikkje vore nytta her på desse kanter.

Vatning i samband med gjødsling har vore i nytta her i eldre tider.

3. Johan Håugsland født umlag
1865 fortel at då han var ung
hevka dei eng på den måten at
dei let vatn renna burt i hevda
muser. Vatnet som rann or muone
hevda da batten nedan for.

Det vatnet dei hong leide dei
or ein bekk burt it ei veita
ovst i bakken. Veita var berre
ei spadjuvna djups. Frå denne veita
var det spalt tvervite for ned til hevda
muone. Ei veita til kvar mûa.
Desse tvervite var og berre ei
spadjuvna djups.

Dei sette vatnet på hovudveita,
og stemde med ei torva i denne stik at
vatnet rann ned i tvervite nr. 1.
På det hadde renne ei tid so flutte
dei torva frå hovudveita og stemde att
tvervite nr. 1. Og so stemde dei att
hovudveita mellom for tvervite nr. 2. stik
heldt dei på til alle muone hadde
fått vatn. Dette tok dei upp at
flure ganger. Det var tidleg um
væren dei høyrde hevda ut.
Dei høyrde på sniflorie med måhole.
Det vart sers mykje gras etter
denne hevdenga.

4.

Dei høyrde hevd på kvar vår. Det var stalla hevd dei nytta.

Då dei slutta med dette minke graset snart. Gåtte Holsti (född 1855)

fortalde at far hans nytta ei vitta då han hevde. Han høyrde hevd med i ei hila som vitta ravn gjennom. Dette hevde vatnet vart spredt i områdene med etter sekja.

Johan Haugland ei vel den siste som kan minnst at denne gjødslingsmåten vart brukt her i bygdi. Men i eldre tid kan ein gå ut frå at denne gjødslingsmåten vart nytta på kvass gard her i bygdi.

5. Ein har gjødsle eng, men ikkje utslatter med vintergjødsel.

At gjødsle eng med vintergjødsel har vore i bruk frå gammalt av.

For stor part av vintergjødsle som vart nytta til eng er her ikkje tradisjon om; men ein kan vel gå ut frå at dei nytta den gjødsle som var att når åkeren hadde fått sitt.

Det var ha og sauegjødsel (stallabod) dei nytta enggjødsel. Svinegjødsel nytta dei og til eng.

For sterkt eng vart gjødsle er her ikkje tradisjon om.

Men det er truleg at ein rekna ei viss mengd med lass for kvart engstykke.

5.

5.

6. Har ikkje høyrte at dei hadde særskilt namn for eng som vart gjødsla med vintergjødrel. Heller ikkje at dei hadde særskilt namn på høget frå slik gjødsla eng.

7. Kan ikkje seia for vort um det har vore vanleg å setja husa slik at visse engstykke fekk godt av tunsiget. Eilen eg har hørt at på mange gardar sette dei buhusa slik at siget frå dei hevda ekror nedanom. Desse buhusa stod i bogarden. Har ikkje høyrte at dei hadde noko namn for tunsiget. Det er truleg at dei grov små vektor for at tunsiget skulde spreida seg. Har ikkje høyrte at dei hadde særskilt namn på eng som vart gjødsla av tunsiget.

Heller ikkje at dei la åkrane på haugar eller i bakkar for at siget frå dei skulde gjødsla engstykke nedan for.

8. Det var helst um vøren dei hevda engja. Ivinastadel vart høyrde ut um hausten. Dei nytta dei same reidskap som ved åkergjødsling.

Hevda vart høyrde ut i hjørre. Lume høyrde hevda ut på småföre tidlegst um vøren. Det var maktle dei lå nytta. Maktle er ein dragarle med horn usspå. Med desse sledane kunde dei høyra i bratte bakkar og

8155

6. i uført lende der det var rådløst
å koma fram med tjerra.

Dei leste med store greiper som dei
kalla for staddagreiper. Desse greipene
hadde dei angar som var ferkanta
og nokro mykje bigne.

Det var bygdesmedane som smede
greipene. Skapta på dei var noko
lange. Ein 5-6 tumar frå nedre
enden av det var det eit hol som
lengen av greipa gjekk gjennom.

Greipa var fest under skapte. I nedre
enden av skapte var ein jernring
som feste greipa til skapte.

Til tjerrugub brukte dei og slike
greiper som var smeda av bygdesmedar.
Desse greipene var slegne rinkel.
Arbeidet med å høyrte ut hevda
kalla ein for å høyrte hevd.

Det var i som høyrte og jamt for
som stød i stabel. Skalle karar kalla
ein dei. Det var jamt nytte for
tjerror slik at høyraren slapp venta.
Høyraren hogde ut tjerra med tjerru
gubet. Han skifte lasset i røde-ryu
dangar. Det var kvinnafolk som
brude hevda. Brude kalla dei arbeidet.

Brude tjerr kalla dei greipene som
dei brude med. Desse greipene var
små, dei aller for angar, keine greiper.
Det var bygdesmedar som laga
dei. Skapta var noko lange. Organe
var ikkje mer enn umlag 4 tumar
lange. Bruden på dei var og 4 tumar (umlag).

7. Bruken av stallaquisene helt seg
til umlag 1980-90 åra. Brukte tjue
vart nytta noko lenger sume stader.

9. Det har vore bruke å beita eng
og utslätter. Har ikkje høyrst at
dei rekne so mykje med at eng vart
gjødsla når dei beitte henne. Det var
skorten på høy til inneføring.

Dei rekne med at eng vart lettare
når ho vart beita. Felda til
fano det ikkje engstykke som ikkje
vart beita. Det var ikkje skibna
på hva for engstykke som vart
beita um våren og hva for nokre
som vart beita um hausten.

10. Etter år 1920 har mange slatta
å beita ekroner som nys er fattede.
Desse ekroner vart inngjerdde, og dei vart
ikkje beite for um kliver og lemoter byrja
å gå ut. Det er på dei gardar som
vart best drivne som dette vart gjort.

Her er emno dei som beiter all eng
her i bygdi. Men på alle gardar beiter
ein den naturlege eng. I dei siste
år har sume som ikkje har kulture beite
teke til å beita engstykke hile sumrane.

11. Ein gjorde ikkje noko for å jamna
uttyver uttyver den gjødsla som
byra la etter seg på beitet.

Ikjemmer ikkje noko til dei riddskap
som er nemde.

12. Tjødre lag ute når dei var på
beitet når været var godt.

8.
Var veret rüste hadde ein dei inn i
bukus. Desse stod alltid attmed bō-
garden og gjødsle vart nytta på innmarka
ho vart høyrd ut um våren.

Ein hadde ikkje fleire bukus på same
gard. I det siste har det minke med bukusa.

13. Når hitova vart stengde inne
i ein innhegning kalla ein det for hegna.

Har og høyr segja um engstykke at
dei er smålegna. Istedet det meiner ein
at stykke ikkje har vore bit sidan
smøen for. Det var syleg på dei gardane
ein var på stilen med høtera at dei nytta tegner
på styllane.

Gründe gang eller høving.
~~innomring vegen som er omring-~~

Dette er ikkje kjent her i desse bygder.

18. Ein har ikkje hatt saue fjøs som gjøst
på hjul.

19. Har ikkje høyr nemne nokon av
dei ark som Trass Olsen har ført opp
i orboke si um hoi eller hve.

21. Enga vart gjødsle med sild og ost.

Det var når dei kaste sild som var van
stely å selja at dei nytta denne til hevd.

Dei kunde denne berre utyver eng.

Lars Holstø som hadde Holstø Lundag 1850
brende stein med furrbrakte oske nytta
han til gjødsel. Oske som dei fetth i
og nane samla dei og støyde ut um
våren. Tang har ikkje vorte høvd rett
på eng. Men ein har nytta tang
til ondebør i stadel.

Lunde stakk hi attmed lasane, kær kunde
dei ut på skrone.

Guden. Järville.

Rogaland
Værfjord

KULTURGEOGRAFISK REGISTRERING
PÅ VESTLANDET

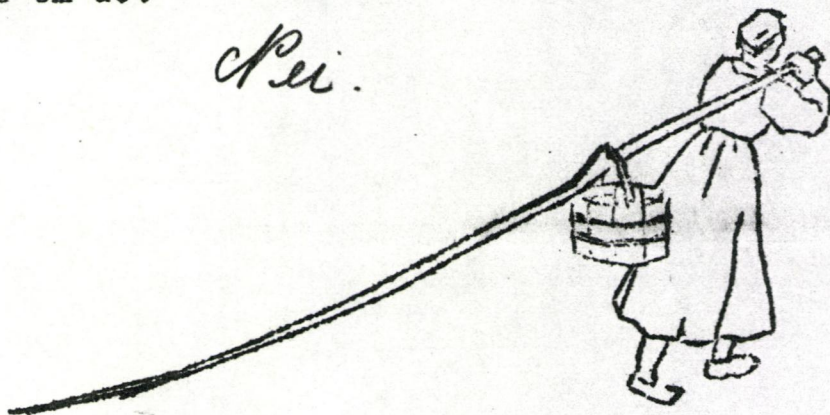
NORSK ETNOLOGISK GRANSNING
ADR. NORSK FOLKEHUSET.
BYGDEN

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampa over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

Nei.

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ?

Nei.

Har ein bruka kumøkk til brensel ?

Nei.